

RESURSLARNI TEJOVCHI TEXNALOGIYALARNING QISHLOQ XO‘JALIGIDAGI AHAMIYATI

Xasanova Sh. B.

TBD25A guruhi talabasi

Abdullayeva S.M.

TDMAU assistenti

Annotatsiya. Mazkur maqola qishloq xo‘jaligida resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishga qaratilgan zamonaviy texnologik yondashuvlarga bag‘ishlangan. Unda suv, yer va energetik resurslardan foydalanishda mavjud muammolar, ularni kamaytirish yo‘llari hamda resurslarni tejoychi texnologiyalarni amaliyotga joriy etishning iqtisodiy va ekologik ustunliklari mualliflik tahlili asosida yoritib berilgan. Maqolada qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishida innovatsion fikrlashni shakllantirish zarurligi asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: Resurs samaradorligi, suv tanqisligi, agroinnovatsiya, barqaror qishloq xo‘jaligi, texnologik yondashuv.

Kirish. Qishloq xo‘jaligi insoniyatning eng qadimiy va muhim tarmoqlaridan biri bo‘lib, uning rivoji jamiyatning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik barqarorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Bugungi kunda aholining tez sur’atlar bilan ko‘payib borishi, oziq-ovqat mahsulotlariga bo‘lgan talabning ortishi hamda tabiiy resurslarning cheklanganligi qishloq xo‘jaligi oldiga yangi va murakkab vazifalarni qo‘ymoqda. Ayniqsa, suv va yer resurslarining tanqisligi ushbu sohada tub islohotlarni amalga oshirishni taqozo etmoqda. An’anaviy qishloq xo‘jaligi usullari ko‘p hollarda resurslarning ortiqcha sarflanishiga olib keladi. Natijada ishlab chiqarish tannarxi oshadi, tuproq unumdorligi pasayadi va ekologik muammolar yuzaga keladi. Shu sababli zamonaviy sharoitda resurslarni tejoychi texnologiyalarni joriy etish qishloq xo‘jaligining barqaror rivojlanishini ta’minlovchi asosiy omillardan biri sifatida qaralmoqda

Resurslarni tejash zaruriyatining asosiy omillari - qishloq xo‘jaligida resurslarni tejash zarurati bir qator omillar bilan izohlanadi. Avvalo, suv resurslarining kamayib borishi va iqlim o‘zgarishlari natijasida sug‘oriladigan yerlar maydonining qisqarishi kuzatilmoqda. Bu esa mavjud suv zahiralaridan yanada samarali foydalanishni talab etadi.

Ikkinchidan, yer resurslarining degradatsiyaga uchrashi, sho‘rlanish va eroziya jarayonlarining kuchayishi qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Tuproq unumdorligini saqlab qolish va uni tiklash uchun resurslarni tejovchi agrotexnik tadbirlarni qo‘llash muhim ahamiyatga ega.

Uchinchidan, energiya va mehnat resurslari narxining oshishi ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirishga qaratilgan texnologik yechimlarni izlashni talab qiladi. Resurslarni tejovchi texnologiyalar ushbu muammolarni hal etishda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Qishloq xo‘jaligida resurslarni tejovchi texnologiyalarning amaliy ko‘rinishlari - resurslarni tejovchi texnologiyalar qishloq xo‘jaligi amaliyotida turli shakllarda namoyon bo‘ladi. Ulardan eng samaralilaridan biri suvdan foydalanishni optimallashtirishga qaratilgan sug‘orish tizimlaridir. Bunday tizimlar suvni aniq me‘yor asosida yetkazib berish orqali ortiqcha sarfni kamaytiradi va ekinlarning normal rivojlanishini ta‘minlaydi. Suvdan foydalanishni optimallashtirishga qaratilgan zamonaviy sug‘orish tizimlari bir necha turga bo‘linadi va ular resurslarni tejash, hosildorlikni barqarorlashtirish hamda ekologik muvozanatni saqlashga xizmat qiladi. Asosiy tizimlar:

1. Tomchilatib sug‘orish: suv bevosita o‘simlik ildiziga tomchi shaklida beriladi, ortiqcha suvni isrof qilishga yo‘l qo‘yilmaydi; bunda suv sarfini 40% gacha kamaytirishi va hosildorlikni barqaror saqlashi mumkinligi isbotlangan; masofadan boshqariladigan aqlli tizimlar orqali avtomatlashtirish mumkin.

2. Purkash yo‘li bilan sug‘orish: suv yomg‘ir shaklida purkaladi, bu usul katta maydonlarni qamrab olish uchun juda qulay; bu usulni shamol va bug‘lanish ta‘sirini kamaytirish uchun kechqurun yoki ertalab qo‘llash tavsiya etiladi.

3.Yer osti tomchilatib sug'orish: bu usulda suvni quvurlar orqali tuproq ostidan beriladi, bunda bug'lanish deyarli bo'lmaydi; tuproq namligini barqaror saqlashda samarali usul hisoblanadi.

4.Bosimli suv tejovchi tizimlar: nasoslar va avtomatik regulyatorlar yordamida suv oqimini nazorat qiladi hamda suv taqsimoti aniq bo'lib, energiya tejamkorligi oshadi.

Shuningdek, tuproqqa minimal ishlov berish texnologiyalari ham resurslarni tejashda muhim o'rin tutadi. Bu usullar tuproq strukturasi saqlab qolishga, namlikni ushlab turishga va yoqilg'i sarfini kamaytirishga xizmat qiladi. Raqamli texnologiyalar va monitoring tizimlari esa ekinlarning holatini doimiy nazorat qilish imkonini berib, qaror qabul qilish jarayonini yanada samarali qiladi.

Bundan tashqari, yuqori unumdor va kam resurs talab qiladigan navlardan foydalanish, o'g'itlash va himoya tadbirlarini aniq rejalashtirish ham resurslarni tejashning muhim yo'nalishlari hisoblanadi. Ushbu yondashuvlar qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida barqaror natijalarga erishishga xizmat qiladi.

Innovatsion yondashuvlarning ahamiyati - qishloq xo'jaligida resurslarni tejovchi texnologiyalarni joriy etishda innovatsion yondashuvlar alohida ahamiyatga ega. Ilmiy-tadqiqot ishlari natijalarini amaliyotga tatbiq etish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish mumkin. Innovatsiyalar qishloq xo'jaligida nafaqat texnik, balki tashkiliy va boshqaruv jihatidan ham muhim o'zgarishlarni taqozo etadi.

Zamonaviy texnologiyalarni muvaffaqiyatli joriy etish uchun malakali mutaxassislar tayyorlash, fermer xo'jaliklarini axborot bilan ta'minlash va tajriba almashish tizimini rivojlantirish zarur. Innovatsion yondashuvlar orqali qishloq xo'jaligi tarmog'ida raqobatbardoshlikni oshirish va xalqaro standartlarga mos mahsulot yetishtirish imkoniyati yaratiladi.

Shu bilan birga, davlat tomonidan ko'rsatilayotgan qo'llab-quvvatlash choralari va investitsiyalar innovatsion texnologiyalarni keng joriy etishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Bu esa qishloq xo'jaligining uzoq muddatli va barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Xulosa.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, bugungi globallashuv va iqlim o'zgarishlari sharoitida qishloq xo'jaligida resurslarni tejovchi texnologiyalarni joriy etish muhim strategik vazifaga aylanib bormoqda. Suv, yer va energiya resurslarining cheklanganligi qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida an'anaviy yondashuvlardan voz kechib, zamonaviy va ilmiy asoslangan texnologiyalarga o'tishni taqozo etmoqda. Resurslarni tejovchi texnologiyalarni qo'llash natijasida hosildorlikning barqaror oshishi, ishlab chiqarish tannarxining kamayishi hamda ekologik muvozanatning saqlanishiga erishish mumkin. Ayniqsa, suvdan foydalanish samaradorligini oshirish qurg'oqchil hududlar uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday texnologiyalar tuproq unumdorligini saqlab qolish, degradatsiya jarayonlarini sekinlashtirish va uzoq muddatli iqtisodiy foyda olish imkonini beradi.

Shuningdek, resurslarni tejovchi yondashuvlar qishloq xo'jaligida innovatsion fikrlashni shakllantiradi, fermer xo'jaliklari va mutaxassislarning bilim hamda malakasini oshirishga xizmat qiladi. Zamonaviy texnologiyalarni mahalliy sharoitga moslashtirish va ularni amaliyotga to'liq joriy etish orqali raqobatbardosh qishloq xo'jaligi tizimini yaratish mumkin.

Umuman olganda, resurslarni tejovchi texnologiyalar qishloq xo'jaligining barqaror rivojlanishi, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va kelajak avlodlar uchun tabiiy resurslarni asrab-avaylashda muhim rol o'ynaydi. Shu bois ushbu texnologiyalarni rivojlantirish, qo'llab-quvvatlash va keng joriy etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolishi lozim.

Foydalangan adabiyotlar:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qishloq xo'jaligini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
- 2.Karimov I.A. Qishloq xo'jaligida resurslardan oqilona foydalanish. - Toshkent: Fan, 2018.
- 3.Xolmirzayev A; Abdullayev S. Agrotexnologiyalar va innovatsion rivojlanish. - Toshkent: O'qituvchi, 2020.

4.Qishloq xo`jaligi va suv xo`jaligi sohasiga oid ilmiy maqolalar to`plami. - Toshkent, 2021.

5.Abdullayeva S.M., Davlatova J.O., Javliyev X.X. “Axborot texnologiyalarining yoshlar dunyoqarashiga ta’siri”. “Respublikamiz janubida muhandislik va agrotexnologiyalar sohalarida texnologik jarayonlarini avtomatlashtirishning dolzarb muamolari va yechimlari” mavzusidagi Respublika konferensiyasi

6.Abdullayeva S.M., Xasanova Sh.B. “Qishloq xo`jaligida raqamli texnologiyalarni joriy etish. “Respublikamiz janubida muhandislik va agrotexnologiyalar sohalarida texnologik jarayonlarini avtomatlashtirishning dolzarb muamolari va yechimlari” mavzusidagi Respublika konferensiyasi

7.Abdullayeva S.M., Xoliqulova S.M. Raqamli texnologiyalar va sun’iy intellektning zamonaviy jamiyat taraqqiyotiga ta’siri. “Respublikamiz janubida muhandislik va agrotexnologiyalar sohalarida texnologik jarayonlarini avtomatlashtirishning dolzarb muamolari va yechimlari” mavzusidagi Respublika konferensiyasi